

Голові спеціалізованої вченої ради Д 14.052.03
Державного університету «Житомирська політехніка»
д.держ.упр., д.е.н., професору Світлані СВІРКО

В І Д Г У К

офіційного опонента

**на дисертацію Курбанова Антона Костянтиновича
на тему: “Державне управління потенціалом системи охорони здоров’я”,
подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного
управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.**

Актуальність обраної теми дослідження. Державне управління у сфері охорони здоров’я у сучасному світі є одним з найпріоритетніших напрямів державної політики, оскільки здоров’я виступає як соціально значимий феномен, стан та рівень якого дає можливість говорити про ступінь розвиненості і добробуту суспільства. Обов’язковою умовою розвитку держави та суспільства є забезпечення відповідного рівня охорони здоров’я населення. Держава несе особливу відповідальність за його збереження і зміцнення, адже від здоров’я населення залежить ефективність виробництва, якість робочої сили, її продуктивність. Об’єктивна необхідність пошуку нових механізмів державного управління потенціалом системи охорони здоров’я зумовлена потребою підвищення стійкості галузі до екстремальних навантажень, забезпечення соціальної справедливості в доступі до медицини та необхідністю раціонального використання обмежених ресурсів держави в умовах відновлення країни. Саме тому актуальним є дослідження різних сучасних підходів науковців у розвитку механізмів державного управління потенціалом СОЗ для забезпечення її готовності до кризових ситуацій.

Окрім того, актуальність дисертаційної роботи підтверджується її використанням у процесі виконання наукової теми Державного університету «Житомирська політехніка» підтверджується зв’язком з науково-дослідними роботами за темою: Євроінтеграційні імперативи сталого розвитку сільських

територіальних громад» (номер державної реєстрації 0124U003135); «Інноваційні механізми публічного управління та адміністрування» (державна реєстрація № 0121U111051).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Обґрунтованість висунутих здобувачем наукових положень підкріплюється глибоким аналізом та узагальненням теоретичного та практичного досвіду, залученими і опрацьованими офіційними даними і літературними джерелами з фахових питань та використанням отриманих результатів в практичній діяльності органів публічного управління.

Обґрунтованими слід вважати функціональні положення та об'єктні особливості методології державного управління потенціалом СОЗ. Здобувач акцентує увагу на властивостях методології (міжгалузевості, професійності, динамічності, соціальності, високому рівні заінтересованості, наукоємності, багаторівневості). Автор також запропонував групувати завдання за часовим характером (загальні; періодичні) та змістовним характером (управлінські; організаційні; медичні). В дисертаційній роботі встановлено, що завдання СОЗ знаходиться в тісній взаємодії із потенціалом, як в контексті можливості їх реалізації (зокрема періодичних завдань) так і в контексті управління потенціалом.

У дослідженні сформовано вихідні положення державного управління адаптивно-резервного потенціалу СОЗ. Автором визначено пріоритетні завдання, сформовано сукупність принципів, ідентифіковано об'єкт та предмет, що забезпечить відповідність СОЗ таким властивостям як адаптивність, безпечність, безперервність та стійкість зважаючи на його ключові складові.

Обґрунтованим є пропозиції щодо реалізації комплексного механізму державного управління адаптивно-резервним потенціалом СОЗ на основі прогнозування. Автором підтверджено, що такий механізм визначає сукупність державно-управлінських інструментів організаційного, інформаційного, фінансового та правового характеру, що формує цілісну систему забезпечення адаптивності, безперервності, безпечності та стійкості СОЗ в умовах криз.

Дослідження також охоплює обґрунтування сукупності, змістовного наповнення та взаємодії факторів впливу на СОЗ. Автором визначені напрями її розвитку та формуванню підґрунтя державного управління її потенціалом, що групуються на внутрішні (фінансово-економічні; організаційно-управлінські; інфраструктурно-технологічні; кадрові; ментально-психологічні; інші) та зовнішні (демографічні; санітарно-епідеміологічні; соціально-економічні; екологічні; безпеково-політичні; техніко-технологічні).

У дисертації визначені важливі напрями для удосконалення методологічних положень державного управління потенціалом СОЗ. Автором розроблено інформаційну модель, що характеризує взаємодію між елементами системи державного управління та їх змістовні і формальні характеристики. Модель визначає повноваження та ідентифікує властивості суб'єктів державного управління потенціалом СОЗ. Автором також розроблено систему методів державного управління через визначення змісту, властивостей та порядку застосуванні. Крім того в роботі обґрунтовано методологічні положення реалізації зворотного зв'язку через моніторинг, оцінку ефективності та коригування рішень.

У дослідженні достатньо обґрунтованим є розробка інформаційної моделі кадрового, фінансового та інфраструктурного потенціалу системи охорони здоров'я. В результаті дисертантом визначено багатовекторність, багаторівневість та міжсистемність даної запропонованої моделі. Автором обґрунтовано складові зазначених потенціалів, рівні управління ними, джерела формування, фактори впливу та встановлено залежність від різних видів державної політики.

Крім того, дослідження охоплює теоретичні положення державного управління потенціалом СОЗ щодо введення в науковий обіг нових понять, зокрема «адаптивно-резервний потенціал». Автором обґрунтовано суть адаптивно-резервного потенціалу, як здатності системи зберігати стійкість, безперервність функціонування та ефективність і результативність надання медичної допомоги населенню в умовах нестабільності, кризових ситуацій, надзвичай-

них ситуацій природного та техногенного характеру і трансформаційних викликів та розширення змісту існуючих (адаптивність, безпечність, безперервність, стійкість, кадровий потенціал, фінансовий потенціал, інфраструктурний потенціал).

Слід відмити, що в роботі розроблено комплексний механізм прогнозування розвитку СОЗ як складової державного управління її потенціалом, що являє собою послідовність взаємопов'язаних етапів інформаційного, аналітичного, процедурного та контрольного характеру, які дозволяють формувати сценарії розвитку СОЗ та забезпечити прийняття стратегічних державно-управлінських рішень щодо її потенціалу в шатному режимі та реагування на кризові ситуації. Запропонований механізм спрямований на підвищення ефективності функціонування СОЗ, своєчасне виявлення ризиків і тенденцій розвитку, а також забезпечення адаптивності системи до змін зовнішнього та внутрішнього середовища.

Достовірність результатів і новизна досліджень, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів пізнання суспільних явищ та процесів. У процесі дослідження використано такі методи дослідження: методи бібліометричного та бібліографічного аналізу були застосовані для оцінки публікаційної активності з проблем державного управління потенціалом СОЗ; фактори впливу на державне управління потенціалом СОЗ як об'єкта наукового дослідження були вивчені шляхом застосування методів аналізу та синтезу, абстрагування, систематизації та групування; методи групування, аналогії, абстрагування, аналізу та синтезу, індукції та дедукції використанні для з'ясування функціональних особливостей методології державного управління потенціалом СОЗ; характеристика потенціалу СОЗ як об'єкта державного управління була досліджена за допомогою методів теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу, групування, моделювання та систематизації; системний підхід, методи групування, моделювання, структуризації, узагальнення та абстрагування використанні для

розробки методології державного управління потенціалом СОЗ; групування, узагальнення, аналогія, структуризація, аналіз і синтез, порівняння використанні для розробки вихідних положень державного управління адаптивно-резервним потенціалом СОЗ; методи економічного аналізу, статистичного спостереження, групування та систематизації були застосовані для оцінки потенціалу (фінансовий, кадровий, інфраструктурний) СОЗ України та країн-членів Європейського Союзу; досліджено місце прогнозування в системі державного управління адаптивно-резервним потенціалом СОЗ за допомогою методів узагальнення, абстрагування, групування, структуризації; для розробки методологічних положень прогнозування та державного управління адаптивно-резервним потенціалом СОЗ використано методи алгоритмізації групування, узагальнення, аналогії, структуризації, аналізу та синтезу.

Наукова новизна дослідження полягає у наступному:

вперше:

– розроблено вихідні положення державного управління адаптивно-резервного потенціалу СОЗ, зокрема визначено пріоритетні завдання, сформовано сукупність принципів, ідентифіковано об'єкт (система охорони здоров'я як суспільно значуща сфера державного управління, що функціонує в умовах динамічних викликів та потребує забезпечення стійкості, мобілізаційної готовності й безперервності надання медичної допомоги при штатних та кризових умовах) та предмет (організаційно-методологічні положення державно-управлінських рішень щодо формування, підтримки та використання адаптивно-резервного потенціалу СОЗ для забезпечення її стійкості, мобілізаційної готовності й безперервності надання медичної допомоги при штатних та кризових ситуацій), що забезпечить відповідність СОЗ таким властивостям як адаптивність, безпечність, безперервність та стійкість зважаючи на його ключові складові (фінансові, кадрові та інфраструктурні);

– розроблено комплексний механізм державного управління адаптивно-резервним потенціалом СОЗ на основі прогнозування, який визначає сукупність державно-управлінських інструментів організаційного (запровадження

процедури утворення антикризових координаційних центрів; розробка та впровадження системи управління резервами СОЗ; розробка та впровадження механізмів реагування на кризи; розробка та впровадження системи перепрофілювання закладів охорони здоров'я); інформаційного (налагодження системи обміну даними між державними органами та ЗОЗ; формування інформаційно-аналітичної системи антикризових координаційних центрів; формуванні системи інформаційної взаємодії із населенням в умовах криз); фінансового (формування резервних фондів СОЗ; впровадження механізмів екстреного фінансування медичних послуг; забезпечення багатоканального фінансування ЗОЗ без прив'язки до форми власності; фінансування процедури формування резервів СОЗ) та правового (передбачає формування та впровадження нормативно-правових актів:) характеру, що формує цілісну систему забезпечення адаптивності, безперервності, безпечності та стійкості СОЗ в умовах криз;

– одержано комплексний механізм прогнозування розвитку СОЗ як складової державного управління її потенціалом, що являє собою послідовність взаємопов'язаних етапів інформаційного, аналітичного, процедурного та контрольного характеру, які дозволяють формувати сценарії розвитку СОЗ та забезпечити прийняття стратегічних державно-управлінських рішень щодо її потенціалу в штатному режимі та реагування на кризові ситуації;

удосконалено:

– теоретичні положення державного управління потенціалом СОЗ щодо введення в науковий обіг нових понять (адаптивно-резервний потенціал - здатність системи зберігати стійкість, безперервність функціонування та ефективність і результативність надання медичної допомоги населенню в умовах нестабільності, кризових ситуацій, надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру і трансформаційних викликів) та розширення змісту існуючих (адаптивність, безпечність, безперервність, стійкість, кадровий потенціал, фінансовий потенціал, інфраструктурний потенціал);

– теоретико-методологічні положення державного управління потенціалом СОЗ через розробку інформаційних моделей кадрового, фінансового та інфраструктурного потенціалу, які дозволяють визначити його багатовекторність, багаторівневність та міжсистемність, зокрема обґрунтовано складові зазначених потенціалів, рівні управління ними, джерела формування, фактори впливу та встановлено залежність від різних видів державної політики;

– методологічні положення державного управління потенціалом СОЗ, шляхом розробки інформаційної моделі, що характеризує взаємодію між елементами системи державного управління та їх змістовні і формальні характеристики, зокрема: 1) визначено повноваження та ідентифіковано властивості суб'єктів державного управління потенціалом СОЗ; 2) розроблено систему методів державного управління за досліджуванним об'єктом шляхом визначення їх змісту, властивостей та порядку застосування; 3) обґрунтовано методологічні положення реалізації зворотного зв'язку, які передбачають ідентифікацію методів за такими складовими як: моніторинг, оцінка ефективності та коригування рішень.

набуло подальшого розвитку:

– обґрунтування сукупності, змістовного наповнення та взаємодії факторів впливу на СОЗ, що визначають напрями її розвитку та формуванню підґрунтя державного управління її потенціалом, що групуються на внутрішні (фінансово-економічні; організаційно-управлінські; інфраструктурно-технологічні; кадрові; ментально-психологічні; інші) та зовнішні (демографічні; санітарно-епідеміологічні; соціально-економічні; екологічні; безпеково-політичні; техніко-технологічні);

– обґрунтування функціональних положень та об'єктних особливостей методології державного управління потенціалом СОЗ, зокрема: 1) визначено властивості методології (міжгалузевість, професійність, динамічність, соціальність, висковий рівень заінтересованості, наукоємність, багаторівневність); 2) запропоновано групувати завдання за часовим характером (загальні; періодичні) та змістовним характером (управлінські; організаційні; медичні); 3) встановлено, що завдання СОЗ знаходиться в тісній взаємодії із потенціалом, як в контексті можливості їх реалізації (зокрема періодичних завдань) так і в контексті управління потенціалом.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано у 32 наукових працях, з них: 4 монографії (1 одноосібна), 4 статей у зарубіжних виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та WoS, 15 статей у наукових фахових виданнях України, 9 тез доповідей на 4 всеукраїнських конференціях.

Основні теоретичні та практичні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені автором на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття» (Житомир, 2023-2025 рр.), Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки (Житомир, 2023-2025 рр.) та Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Правова політика України: історія та сучасність» (Житомир, 2023-2025 рр.).

Значення роботи для науки і практики та шляхи використання результатів дослідження.

У дисертаційній роботі сформульовані теоретичні положення та обґрунтовані практичні рекомендації, спрямовані на розвиток державного управління потенціалом СОЗ для забезпечення її готовності до кризових ситуацій. Результати дослідження містять обґрунтування напрямів розвитку державного управління потенціалом СОЗ, зокрема, шляхом впровадження інноваційних підходів та ефективного використання ресурсів. Особлива увага приділяється важливості адаптації системи управління до сучасних викликів і потреб суспільства, підвищення рівня міжвідомчої взаємодії, цифровізації управлінських процесів та забезпечення сталого розвитку галузі. Дослідження містить цінні вказівки для органів державної влади та суб'єктів місцевого самоврядування у межах їхніх повноважень, визначених законодавством.

Оцінка оформлення дисертації та змісту реферату.

Дисертація та реферат оформлені згідно з вимогами МОН України та Державного університету «Житомирська політехніка». Зміст дисертаційної роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і достатньою мірою розкритий. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Недоліки і побажання:

1. Автор обґрунтовує методологічні положення на основі системного підходу, проте у роботі недостатньо висвітлено зворотні зв'язки між складовими потенціалу. Зокрема, як зміна інфраструктурного потенціалу (цифровізація) безпосередньо корелює з трансформацією кадрового потенціалу (потреба у нових компетенціях) у межах єдиної системи державного управління.

2. При характеристиці функціональних особливостей методології автор приділяє значну увагу загальним функціям управління, водночас специфічні функції (наприклад, функція моніторингу безпекових ризиків) у контексті управління саме потенціалом системи потребують більш розлогої аргументації.

3. У роботі вводиться важливе поняття «адаптивно-резервний потенціал». Однак виникає дискусійне питання: де проходить межа між функціонуючим потенціалом та резервним? Доцільно уточнити, які саме управлінські тригери мають активувати перехід резервного потенціалу в активну фазу в умовах кризи.

4. Автор розробляє положення щодо прогнозування як складової управління. Проте залишається не зовсім зрозумілим, які саме методи прогнозування (екстраполяція, експертні оцінки чи математичне моделювання) є пріоритетними для різних складових потенціалу (наприклад, для кадрового – довгострокове прогнозування, для фінансового – короткострокове).

5. Запропонований комплексний механізм на основі прогнозування виглядає логічним, але варто було б чіткіше визначити роль суб'єктів прогнозування (наприклад, роль НСЗУ чи центрів громадського здоров'я) у забезпеченні достовірності вхідних даних для цього механізму.

6. Оцінюючи потенціал країн-членів ЄС, автор формує євроінтеграційні імперативи. Проте зауваження викликає вибір країн для порівняння: чи враховувалася при аналізі різниця в моделях охорони здоров'я (Бісмарка vs Беверіджа), оскільки державне управління потенціалом у цих моделях має принципово різні механізми фінансування?

Означені зауваження носять рекомендаційний та дискусійний характер.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Курбанова Антона Костянтиновича на тему «Державне управління потенціалом системи охорони здоров'я» є завершеним науковим дослідженням, що відповідає обраній темі та поставленій меті.

В роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують проблемні питання формування та розвитку теоретичних, методологічних, організаційних засад, методичного забезпечення, практичних рекомендацій щодо розвитку системи охорони здоров'я та державного управління цими процесами.

Дослідження виконано автором самостійно на достатньо високому теоретико-методологічному рівні. Основні положення та отримані наукові результати повно висвітлено у публікаціях. Реферат дисертації відображає основні наукові результати та висновки, сформульовані у дисертаційному дослідженні.

Тема та зміст дисертаційної роботи відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління.

Враховуючи актуальність теми, наукову новизну дослідження, значимість отриманих результатів для науки і практики, відповідність дисертаційної роботи вимогам Міністерства освіти і науки України, пп. 7-9 постанови Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ №502 від 19.05.2023 р., №507 від 03.05.2024 р.), вважаю, що її автор – Курбанов Антон Костянтинович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

професор кафедри бізнесу,
адміністрування та права
ЗВО «Університет трансформації майбутнього»,
доктор наук з державного управління,
старший науковий співробітник

Трина ДРАГАН

Трина Драган Трина

засвідчується

М.І. Мельниченко